

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Городецька Ірина Альбінівна

УДК 342.951

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ОХОРОНИ, ВИКОРИСТАННЯ І ВІДТВОРЕННЯ
ТВАРИННОГО СВІТУ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дніпро – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант –

доктор юридичних наук, професор

Курило Володимир Іванович,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
завідувач кафедри адміністративного та фінансового права.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Діхтієвський Петро Васильович,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри адміністративного права;

доктор юридичних наук, професор

Берlach Наталія Анатоліївна,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
професор кафедри міжнародного та європейського права;

доктор юридичних наук, професор

Собакарь Андрій Олексійович,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри загально правових дисциплін.

Захист відбудеться 28 лютого 2019 р. о 9-00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розіслано 25 січня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Тенденції прогресуючої екологічної кризи не лише в Україні, а й у світі зумовлюють необхідність перегляду існуючих і пошуку нових підходів до охорони, збалансованого використання та відтворення природних ресурсів, у тому числі й тваринного світу. Перед Україною як державою, що прагне стати повноцінним суб'єктом європейського співтовариства, постають важливі виклики, зокрема пов'язані з необхідністю охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки як невід'ємної умови сталого економічного та соціального розвитку. На превеликий жаль, слід констатувати, що наслідком надмірної експлуатації природних ресурсів і погіршення стану навколишнього природного середовища є збільшення кількості видів тварин, які перебувають під загрозою зникнення, зменшення чисельності деяких видів мисливських тварин, катастрофічне зменшення запасів водних біоресурсів, знищення середовищ існування диких тварин, що, у свою чергу, потребує невідкладного реагування з боку держави, спрямованого на припинення означених негативних процесів.

Зважаючи на тенденції переходу світового співтовариства до моделі сталого розвитку та враховуючи важливість функцій, а саме екологічної, соціальної, економічної, які виконує тваринний світ у життєдіяльності людини та розвитку суспільства, актуальними є питання забезпечення ефективного правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, у тому числі й адміністративно-правового. Останнє, як свідчить проведений аналіз концептуальних правових актів з питань реформування системи нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також джерел, присвячених діагностиці ефективності реалізації національної екологічної політики, здійснюється на рівні, який можна оцінити як кризовий, що, в свою чергу, не сприяє створенню належного підґрунтя для подальшого сталого розвитку суспільних відносин у досліджуваній галузі. Таким чином, постає необхідність системного аналізу теоретичних і практичних питань адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Науково-теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці таких відомих українських учених-правознавців у галузі адміністративного права, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, А.І. Берлач, Н.А. Берлач, Ю.П. Битяк, О.Г. Бондар, І.Л. Бородін, В.В. Галуцько, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, Ю.В. Гридасов, І.С. Гриценко, П.В. Діхтієвський, О.В. Дуліна, О.М. Єщук, Г.Г. Забарний, В.В. Зуй, А.А. Іванищук, Р.А. Калюжний, Т.О. Коломоець, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, В.І. Курило, Є.В. Курінний, Д.М. Лук'янець, Т.О. Мацелик, О.І. Миколенко, В.І. Олефір, О.І. Остапенко, І.Д. Пастух, С.В. Петков, О.Ю. Піддубний, О.П. Світличний, А.О. Собакарь, С.Г. Стеценко,

О.Г. Стрельченко, О.І. Харитонова, В.К. Шкарупа, І.М. Шопіна та ін., представників еколого-правової науки – В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.П. Гетьман, І.В. Гиренко, О.В. Головкін, В.В. Костицький, М.В. Краснова, Н.Р. Малишева, А.К. Соколова, Ю.С. Шемшученко, М.В. Шульга та ін., а також учених, які досліджували різні аспекти правового регулювання відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів – О.В. Артеменко, Д.А. Арутюнян, Р.В. Афанасієв, М.Т. Гаврильців, Н.І. Золотарьова, В.А. Зуєв, І.Д. Казанчук, Н.Р. Кобецька, Л.П. Коваленко, А.В. Котелевець, К.С. Кучма, В.А. Лазаренко, О.Я. Лазор, Ю.О. Легеза, В.І. Олійник, І.Г. Петрова, К.А. Рябець, В.В. Стрельник, О.О. Сурілова, В.М. Тюн, О.А. Улютіна та ін., у тому числі тваринного світу – Н.С. Бондаренко, М.П. Волик, Т.В. Григор'єва, Т.В. Єрмолаєва, В.І. Книш, Л.Д. Нечипорук, В.В. Овдієнко, О.О. Онищук, В.В. Петренко, О.Р. Проців, Т.І. Сухоребра, П.В. Тихий, О.О. Томин, В.О. Турська, В.С. Шахов, В.В. Шеховцов, К. В. Ящук та ін.

Серед сучасних наукових досліджень, з якими безпосередньо має зв'язок тема дисертації, слід виділити дисертаційні роботи К.В. Ящука «Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на тваринний світ України» (2014 р.), В.В. Петренка «Адміністративна відповідальність за порушення правил рибальства та охорони рибних запасів в Україні» (2015 р.), Н.С. Бондаренко «Адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами (порівняльно-правова характеристика законодавства України та країн СНД)» (2016 р.), В.О. Турської «Адміністративно-правове регулювання захисту тварин від жорстокого поводження» (2016 р.), Н.І. Золотарьової «Адміністративна діяльність правоохоронних органів з охорони навколишнього природного середовища: теорія та практика» (2018 р.), Ю.О. Легези «Адміністративно-правові засади публічного управління у сфері використання природних ресурсів» (2018 р.). При цьому слід зауважити, що, попри значний внесок цих учених у розв'язання окремих аспектів проблеми адміністративно-правового регулювання охорони, використання і відтворення тваринного світу, теоретичні та практичні питання останньої розглядалися фрагментарно або в межах ширшої адміністративно-правової проблематики.

Таким чином, відсутність фундаментального комплексного наукового дослідження з означеної проблематики в сучасних умовах реформування державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища й надмірного динамізму права, існування значної кількості проблем у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, низька результативність адміністративно-правового регулювання відносин у цій галузі та необхідність пошуку шляхів його вдосконалення свідчать про актуальність і своєчасність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає вимогам Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року»,

основним положенням Концепції Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005-2025 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2004 р. № 675-р та Конвенції про охорону біологічного різноманіття, ратифікованої Законом України від 29 листопада 1994 р., Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 616-р; виконана у межах планових науково-дослідних робіт юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України та безпосередньо пов'язана з адміністративно-правовими аспектами науково-дослідної роботи за темою «Організаційно-правові засади раціонального використання та охорони природних ресурсів» (номер державної реєстрації 0115U003454).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу теоретичних джерел, чинних нормативно-правових актів і практики їх реалізації розробити концептуальні теоретичні засади адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні, а також сформулювати науково обґрунтовані висновки і пропозиції щодо його розвитку й удосконалення.

Відповідно до поставленої мети в дисертації передбачається вирішення таких *задач*:

– поглибити теоретико-методологічні підходи до розуміння охорони, використання і відтворення тваринного світу як об'єкта правового регулювання;

– виявити сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, визначити його ознаки та поняття;

– сформулювати теоретичне визначення поняття та визначити внутрішню будову механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

– визначити ознаки адміністративно-правових норм як основної складової механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, провести їх класифікацію;

– з'ясувати місце та роль адміністративних правовідносин у механізмі адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

– охарактеризувати систему, повноваження та компетенцію суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, визначити напрями вдосконалення їх функціонування;

– з'ясувати сутність та роль актів реалізації прав і обов'язків у механізмі адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, виокремити й охарактеризувати форми реалізації

адміністративно-правових норм, які регулюють відносини в цій галузі;

– визначити проблеми та напрями підвищення ефективності державного контролю в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в контексті реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища;

– сформулювати поняття та виявити особливості адміністративного примусу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, систематизувати заходи адміністративного попередження та заходи адміністративного припинення, виокремити особливості, що їх характеризують;

– визначити особливості адміністративної відповідальності в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, охарактеризувати склади адміністративних проступків у цій галузі;

– узагальнити зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу та виявити можливі до використання його позитивні аспекти;

– розробити пропозиції з удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання охорони, використання і відтворення тваринного світу України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить сукупність філософських, загальнонаукових і спеціальних наукових методів пізнання. Системний, потребовий, інструментальний, діяльнісний та інтегративний підходи є основою методологічної конструкції всієї дисертаційної роботи і визначають стратегію дослідження характеристик сутності та механізму адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Основним серед філософських методів був *діалектичний*, який дозволив забезпечити достовірність наукового пізнання проблеми в єдності її соціального змісту та юридичної форми, здійснити дослідження засобів правового впливу на суспільні відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в їхньому розвитку, багатоманітності та зв'язку (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Використання прийомів *формально-логічного методу* (аналізу і синтезу, абстрагування, індукції та дедукції, класифікації) дозволило охарактеризувати адміністративно-правове регулювання в досліджуваній галузі та його механізм через його складові як елементи складного цілого (підрозділ 1.2, розділ 2), виявити основні ознаки та сформулювати визначення нових правових категорій і теоретичних конструкцій (розділи 1, 2, 3), виокремити види адміністративно-правових норм, адміністративних правовідносин, заходів адміністративного примусу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2). *Системний, структурний і функціональний* методи надали можливість дослідити внутрішню будову механізму адміністративно-правового

регулювання в досліджуваній галузі, визначити функціональне призначення його основних складових частин, виявити їх взаємозв'язок та взаємозалежність, систему суб'єктів, що здійснюють державне управління та регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу (розділи 2, 3). Використання *методу порівняльного правового дослідження* дозволило здійснити аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання в галузі охорони й використання тваринного світу (підрозділ 4.1), *методів моделювання та екстраполяції* – визначити напрями підвищення його ефективності (підрозділ 4.2).

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, міжнародні нормативно-правові акти.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять: узагальнення практичної діяльності суб'єктів публічного управління; досвід зарубіжних країн; політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистичні матеріали Державної служби статистики України та державних органів зарубіжних країн тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним науковим дослідженням теоретичних та практичних проблем адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем, зокрема:

уперше:

- сформовано концептуальні теоретичні засади адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні, що: являють собою систему взаємопов'язаних між собою якісно нових наукових поглядів щодо сутності, механізму та основних складових останнього (адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини, акти реалізації прав і обов'язків), забезпечення попередження правопорушень і протидії протиправним діянням, що посягають на ці відносини; дають цілісне уявлення про предмет дослідження; спрямовані на розвиток означених відносин відповідно до об'єктивних потреб та інтересів людини, суспільства і держави;

- доведено, що сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу виявляється крізь призму співвідношення потреб (інтересів) суб'єктів цих відносин (які можливо задовольнити завдяки інструментарію адміністративно-правового регулювання) і мети адміністративно-правового регулювання, за умови кореляції останньої із загальною метою правового регулювання досліджуваних суспільних відносин;

- запропоновано теоретичне визначення поняття «адміністративно-

правове регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу», під яким слід розуміти здійснюваний за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів правовий вплив на ці суспільні відносини, спрямований на досягнення загальної мети адміністративно-правового регулювання в процесі забезпечення належних умов для сталого розвитку таких відносин, що дозволяє задовольнити екологічні, економічні, соціальні потреби нинішнього покоління, без ризику для можливостей задоволення цих потреб наступними поколіннями;

– механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу пропонується розглядати як комплекс адміністративно-правових засобів, за допомогою яких забезпечується функціонування адміністративно-правового регулювання цих відносин відповідно до цілей (мети) останнього, які (цілі) становлять змістовну ознаку цього механізму, тоді як його основні складові частини (адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини, акти реалізації прав і обов'язків) у поєднанні з іншими, кількісний склад яких варіативний, – формальну ознаку;

– запропоновано доповнити розділ I «Загальні положення» Закону України «Про тваринний світ» статтею «Визначення основних термінів», що дозволить тлумачити і, відповідно, застосовувати норми закону на якісному рівні;

удосконалено:

– класифікацію адміністративно-правових норм, що регулюють суспільні відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, яку здійснено за такими критеріями – «залежно від цілей адміністративно-правового регулювання», «за адресатом приписів», «за функціональним призначенням», що сприяє розумінню місця та ролі цих норм у механізмі адміністративно-правового регулювання в досліджуваній галузі, розкриттю їх взаємозв'язку між собою;

– наукові підходи до класифікації адміністративних правовідносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Зокрема, визначено основні критерії класифікації («функціональна спрямованість», «сфера виникнення», «склад учасників») та виділено на їх підставі відповідні види адміністративних правовідносин у цій галузі, що дозволяє відобразити: два найістотніші напрями адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, а також співвідношення з аналогічним критерієм поділу адміністративно-правових норм, на підставі яких виникають відповідні види правовідносин; основні групи відносин у розглядуваній галузі, які перебувають у сфері адміністративно-правового регулювання; коло основних учасників та специфіку суб'єктного складу досліджуваних відносин;

– наукові положення щодо розуміння змісту державного контролю в галузі охорони використання і відтворення тваринного світу, який пропонується розглядати як: складову системи державного контролю у сфері

охорони навколишнього природного середовища; інструмент реалізації національної екологічної політики; функцію (напрям) державного управління у розглядуваній галузі, що полягає в оцінюванні правомірності діяльності підконтрольних суб'єктів; діяльність уповноважених законом суб'єктів публічної влади, спрямовану на забезпечення додержання всіма учасниками суспільних відносин у цій галузі вимог відповідного законодавства, попередження, своєчасне виявлення правопорушень і вжиття заходів щодо їх усунення;

– систематизацію заходів адміністративного запобігання та заходів адміністративного припинення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

– юридичну характеристику складів адміністративних правопорушень у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, здійснену з урахуванням змін та доповнень, внесених до нормативно-правових актів, які регулюють відносини у цій галузі;

дістали подальшого розвитку:

– наукові положення щодо: визначення поняття «тваринний світ» і системних аспектів, які розкривають його зміст, а саме цілісність, ієрархічність, взаємозалежність системи та середовища; доцільності розгляду понять «охорона тваринного світу», «використання тваринного світу», «відтворення тваринного світу» у правовому (теоретичному і діяльнісному) аспекті, як взаємозалежних складових органічної системи (галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу), інтегративний зв'язок між якими дозволяє повною мірою розкрити специфічні риси (ознаки) системи; характерних ознак суспільних відносин у досліджуваній галузі як об'єкта правового регулювання;

– визначення потребних проблем адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в контексті виконання Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року, а також основних потреб суб'єктів цих відносин, які можливо та необхідно задовольнити завдяки юридичному інструментарію адміністративно-правового регулювання;

– теоретичне визначення мети правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу та мети адміністративно-правового регулювання;

– наукові положення щодо поняття й особливостей адміністративно-правових норм, які регулюють відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, адміністративних правовідносин у цій галузі, а також функціонального призначення останніх у механізмі адміністративно-правового регулювання;

– дослідження системи суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні, до якої віднесено органи державної влади (загальної та спеціальної компетенції), органи місцевого самоврядування, громадські інституції;

– визначення проблем, які вказують на низьку ефективність системи

державного (публічного) управління і регулювання в досліджуваній галузі та шляхів удосконалення її функціонування;

– наукові положення щодо обов'язкового елемента (структурної складової) механізму адміністративно-правового регулювання відносин у досліджуваній галузі, який відображає основний зміст завершальної стадії процесу цього регулювання – актів реалізації прав і обов'язків, форм реалізації адміністративно-правових норм, які регулюють відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

– визначення основних проблем та першочергових напрямів підвищення ефективності державного контролю в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в контексті реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища;

– наукові положення щодо поняття й особливостей адміністративного примусу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, адміністративної відповідальності за правопорушення в цій галузі;

– розуміння позитивних аспектів досвіду окремих зарубіжних країн щодо адміністративно-правового регулювання в галузі охорони й використання тваринного світу, які слід враховувати в процесі пошуку шляхів удосконалення такого регулювання в Україні;

– наукові положення щодо напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання в досліджуваній галузі та можливих шляхів їх реалізації.

Особистий внесок здобувача. Роботу виконано дисертантом самостійно. Положення та висновки, що викладені в дисертації та складають її наукову новизну, розроблені автором особисто. У співавторстві з В.І. Курилом опубліковано наукову статтю «Місце та роль адміністративних правовідносин у механізмі адміністративно-правового регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні», в якій дисертантом розроблено загальну концепцію статті, здійснено аналіз сучасних підходів до розуміння категорії «адміністративні правовідносини», сформульовано висновки. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертації не використовувалися. Наукові положення і результати, які виносилися на захист у кандидатській дисертації здобувача, повторно на захист не виносяться.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– науковій діяльності – як підґрунтя для подальших наукових досліджень із відповідної проблематики (акти впровадження Національного університету біоресурсів і природокористування України від 28.08.2018 № 31; Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя від 18.09.2018 № 18/1119);

– правотворчій діяльності – з метою вдосконалення нормативно-правових актів з питань охорони та використання природних ресурсів (акт впровадження Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації від 01.10.2018 № 12-10/3137);

– практичній діяльності – для покращення діяльності суб'єктів, що здійснюють управління та регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу (акт впровадження державного підприємства «Ніжинське лісове господарство» Чернігівського обласного управління лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України від 05.10.2018 № 471);

– освітньому процесі – при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Екологічне право» та підготовці відповідних навчально-методичних матеріалів (акти впровадження Національного університету біоресурсів і природокористування України від 05.09.2018 № 32; Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя від 18.09.2018 № 1118).

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації, викладені у дослідженні, було оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Achievement of high school – 2013» (м. Софія, 2013 р.); «Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов» (м. Кишинів, 2014 р.); «Dynamika naukowych badan – 2015» (м. Пржемисл, 2015 р.); «Právna veda a prax: výzvy moderných európskych integračných procesov» (м. Братислава, 2015 р.); «Economics, management, law: problems of establishing and transformation» (м. Дубай, 2016 р.); «Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law» (Словацька Республіка – Польща, 2016 р.); «Państwo i Prawo. East European Conference» (м. Варшава, 2016 р.); «Conduct of modern science – 2016» (м. Шеффілд, 2016 р.); «Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві» (м. Одеса, 2017 р.); «Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у ХХІ ст.» (м. Запоріжжя, 2018 р.); «Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку» (м. Херсон, 2018 р.); «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (м. Ужгород, 2018 р.); «Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави» (м. Київ, 2018 р.); «Актуальні проблеми публічного права» (м. Київ, 2018 р.); «Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри» (м. Суми, 2018 р.); «Юридична наука в ХХІ столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень» (м. Запоріжжя, 2018 р.); «Розбудова правової держави в Україні: реалії та перспективи» (м. Одеса, 2018р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображені у сорока шести наукових працях, з яких – одноосібна монографія, двадцять три наукові статті, опубліковані у наукових фахових юридичних виданнях України, п'ять статей – у наукових періодичних виданнях інших держав, сімнадцять тез доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із основної частини (вступу, чотирьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 474 сторінки, з яких 362 сторінки основного тексту. Список використаних джерел налічує 592 найменування та займає 69 сторінок, 2 додатки розміщено на 14 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, зазначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічну та теоретичну основу дослідження, сформульовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації результатів дисертації, кількості публікацій автора, а також щодо структури та обсягу дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади адміністративно-правового регулювання відносин охорони, використання і відтворення тваринного світу» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Охорона, використання і відтворення тваринного світу як об'єкт правового регулювання»* розглянуто існуючі в теорії права наукові погляди щодо складного та комплексного феномену правового регулювання. Підкреслено, що багатоаспектність категорії «правове регулювання» у сучасний період наповнення останньої новим змістом потребує постійного осмислення та ґрунтовного аналізу з урахуванням існуючих у праві концептуальних підходів, а особливості правового регулювання багато в чому обумовлені характером і змістом суспільних відносин, опосередкованих правом, які в сучасних умовах зазнають значних трансформаційних перетворень. Обґрунтовано, що до суспільних відносин з точки зору їх потенційної можливості бути предметом правового регулювання слід віднести такі, що мають певні ознаки. Це суспільні відносини: які реально, за своїм змістом, можуть піддаватися правовому регулюванню і в існуючих умовах соціальної дійсності потребують такого регулювання; в яких характер взаємодії суб'єктів є вольовим, повторюваним і стійким та зумовлений необхідністю погодження їх взаємних цілей та інтересів, що кореспондуються з прийнятою в суспільстві соціальною системою цінностей.

Проведений аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства, численних наукових позицій до розуміння базових у контексті дисертаційного дослідження понять, а також використання системного підходу й урахування методологічного принципу наукового пізнання діалектичного взаємозв'язку частини і цілого дозволили сформулювати поняття «тваринний світ» і з'ясувати основні системні аспекти, що розкривають його зміст, а також дійти висновку, що поняття «охорона тваринного світу», «використання тваринного світу», «відтворення тваринного світу» у правовому (теоретичному і діяльнісному) аспекті слід розглядати як взаємозалежні складові органічної системи (галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу), інтегративний зв'язок між якими дозволяє повною мірою розкрити специфічні риси (ознаки) системи.

На підставі наукових підходів до розуміння сутності суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, аналізу впливу на них норм різних галузей права та методів їх правового регулювання

визначено характерні ознаки досліджуваних відносин як об'єкта правового регулювання. Наголошено, що переважне застосування рис імперативного методу в правовому регулюванні суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу обумовлене особливістю даної сфери відносин, яка полягає в яскраво вираженій формі правового забезпечення публічних (загальносуспільних) інтересів. Потреба переважного задоволення останніх викликана об'єктивною необхідністю і важливістю збереження тваринного світу як одного з найбільш вразливих компонентів навколишнього природного середовища, національного багатства України в інтересах усього суспільства. Ключова роль у реалізації такого завдання належить системі юридичних засобів державно-владного впливу на досліджувані суспільні відносини з метою забезпечення стабільності, охорони та впорядкованості у відповідній сфері взагалі й адміністративно-правовому регулюванні зокрема.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та сутність адміністративно-правового регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні»* визначено, що «регулювання» в найзагальнішому сенсі – це дія (діяльність) за значенням, що обумовлена певною метою, якій передуює усвідомлення суб'єктом регулювання потреби в ньому. Використання логіко-семантичного аналізу й узагальнення наукових позицій до розуміння поняття адміністративно-правового регулювання дозволили виділити в існуючих визначеннях останнього те спільне, що його характеризує, а саме адміністративно-правове регулювання: це вплив (правовий, владний) на суспільні відносини, тобто дія (функціонування) права; здійснюється за допомогою комплексу засобів; передбачає певну мету (досягнення цілей). Підкреслено, що який би з підходів (інструментальний, інституційний, нормативно-юридичний, діяльнісний та інший) не використовував певний дослідник при визначенні поняття адміністративно-правового регулювання, осягнути сутність останнього неможливо без розкриття такої категорії, як мета регулювання. Адже саме мета, задля якої здійснюється правове регулювання певних суспільних відносин, є тим системоутворюючим чинником, який обумовлює особливу комбінацію суб'єктів, засобів, методів, реалізації процесу й інших аспектів правового регулювання, завдяки якій забезпечується його ефективність.

З огляду на існуючі в юридичній науці підходи до розуміння мети правового регулювання та сучасні тенденції переходу прогресивного світового співтовариства до моделі сталого розвитку, яка передбачає оптимальне збалансування екологічної, економічної, соціальної складових розвитку суспільства в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь, сформульовано теоретичне визначення поняття мети правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Зважаючи на те, що мета регулювання детермінується потребою, оскільки усвідомлення останньої (інтерес) є початковим етапом формування мети, з'ясовано потребові проблеми адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного

світу в контексті виконання Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року, а також основні потреби суб'єктів цих суспільних відносин, які можливо і необхідно задовольнити завдяки юридичному інструментарію адміністративно-правового регулювання. Враховуючи позитивні аспекти проаналізованих наукових підходів до розуміння мети правового регулювання та мети адміністративно-правового регулювання, сформульовано визначення останньої.

Урахування зазначеного вище, а також використання потребового дослідницького підходу при з'ясуванні внутрішньої природи та поля існування такого явища правової дійсності, як адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, дозволило виявити його сутність. Зважаючи на те, що сутність вказує на внутрішню глибинну складову явища (з руйнуванням якої воно перестає існувати), а останнє – це зовнішнє виявлення сутності, форма її прояву, визначено й охарактеризовано ознаки, притаманні адміністративно-правовому регулюванню суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, зокрема:

1) воно є складовою частиною адміністративно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування. Підкреслено, що застосування комплексного підходу до створення та функціонування єдиної системи державного управління та регулювання в галузі охорони навколишнього природного середовища обумовлене нерозривною єдністю і взаємозв'язком усіх компонентів останнього як невід'ємних складових забезпечення екологічної рівноваги, а також необхідністю врахування усіх системних аспектів (законодавчого, організаційного, фінансового, технічного та інформаційного та ін.), що впливають на систему державного управління та регулювання в сфері охорони довкілля в цілому;

2) цілеспрямований характер. Зазначено, що трансформаційні перетворення тих чи інших суспільних відносин в Україні, на які впливає безліч внутрішніх і зовнішніх факторів, відповідно, обумовлюють безперервний процес зміни, заміни, коригування цілей правового регулювання. При цьому надзвичайно важливим чинником розвитку нашої країни як такої, що сповідує демократичні принципи, є відповідність поставлених цілей інтересам людини та держави в цілому;

3) наявність комплексу адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється безпосередній правовий вплив на досліджувані відносини і які покликані забезпечувати досягнення поставлених у законодавстві цілей, що відповідають загальній меті адміністративно-правового регулювання. Наголошено, що від правильного вибору та вдосконалення адміністративно-правових засобів залежить досягнення соціально корисних цілей, оптимізація механізму адміністративно-правового регулювання, що, зрештою, сприятиме сталому розвитку суспільних відносин у досліджуваній галузі;

4) наявність розгалуженої системи суб'єктів такого регулювання,

наділених владними повноваженнями щодо інших суб'єктів суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Як підсумок, запропоновано теоретичне визначення поняття адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Розділ 2 «Механізм адміністративно-правового регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Поняття та складові частини механізму адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу» розглянуто основні теоретичні підходи до інтерпретації категорії «механізм адміністративно-правового регулювання». Підкреслено, що домінуючим у сучасній науці адміністративного права є підхід, за якого механізм адміністративно-правового регулювання розглядається під суто інструментальним кутом зору, тобто крізь призму засобів (юридичного інструментарію), завдяки яким забезпечується результативний вплив на суспільні відносини.

Проаналізовано існуючі у сучасній правовій науці дискусійні питання, які мають місце при осмисленні механізму адміністративно-правового регулювання, зокрема щодо доцільності: трактування механізму як вузької та широкої категорії; включення до структури (внутрішньої будови) розглядуваного механізму певних елементів (складових частин), таких як юридичні факти, акти реалізації прав та обов'язків, акти застосування норм права, акти тлумачення норм права, правова культура, правосвідомість та ін.; аналізу структури механізму адміністративно-правового регулювання крізь призму стадій цього механізму чи стадій процесу адміністративно-правового регулювання; віднесення тих чи інших фрагментів правової дійсності до юридичних (правових) засобів.

Проведений ґрунтовний аналіз досліджень наявних у теорії адміністративного права щодо проблем механізму адміністративно-правового регулювання вказує на відсутність консенсусу стосовно розуміння поняття та внутрішньої будови (складових частин, елементів) останнього. Механізм адміністративно-правового регулювання розглядається як сукупність чи комплекс правових (адміністративно-правових) засобів, система правових засобів, порядок певного роду діяльності, система (сукупність, комплекс) засобів, заходів, способів, методів у їх різному варіативному поєднанні, а дискусії з приводу його внутрішньої будови лежать у площині доцільності виокремлення тих чи інших елементів загалом у структурі розглядуваного механізму, або віднесення їх до основних (органічних) чи факультативних (функціональних). Підкреслено, що існування різних точок зору щодо поняття і складових механізму адміністративно-правового регулювання обумовлюється низкою чинників, а саме полісемічним характером терміна «механізм» та використанням різних методологічних підходів до розуміння адміністративно-правового регулювання взагалі та його механізму зокрема.

Урахування позитивних сторін використання інструментального підходу до дослідження тих чи інших явищ правової дійсності та теоретичних здобутків провідних учених стосовно розуміння механізму адміністративно-правового регулювання дозволило сформулювати теоретичне визначення поняття «механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу» та сформулювати власне бачення його складових частин.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правові норми як основна складова механізму адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні» зазначено, що основною та необхідною складовою частиною механізму адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правові норми, які, виконуючи свої регулятивні функції у процесі впорядкування суспільних відносин, у тому числі в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, виступають засобом функціонування адміністративно-правового регулювання цих відносин. Ефективність останнього залежить від низки чинників, провідним із яких є ефективність самих адміністративно-правових норм, їх відповідність реальним потребам суспільства.

Урахування теоретичних характеристик різних аспектів норм адміністративного права, а також особливостей суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу як об'єкта правового регулювання та сутності їх адміністративно-правового регулювання дозволило визначити загальні ознаки та специфічні ознаки (особливості) адміністративно-правових норм, що регулюють відносини у досліджуваній галузі. До перших віднесено ті, які властиві всім адміністративно-правовим нормам: загальнообов'язковість (включає три аспекти – неперсоніфікований характер, спрямованість на захист суспільно визнаних цінностей, зовнішня спрямованість); формальна визначеність; забезпеченість примусовою силою держави; зорієнтованість на реалізацію публічних інтересів; переважно імперативний характер (є інструментом реалізації методу адміністративного права); специфічність функцій (напрямів дії); часто встановлюються в процесі реалізації повноважень суб'єктів публічної адміністрації; їх структурні складові (гіпотеза, диспозиція, санкція) мають свої особливості та часто містяться у різних нормах права. До специфічних ознак, що вирізняють ці норми від інших, належать такі:

– по-перше, предметом їх регулювання є широке коло суспільних відносин, які доцільно розглядати крізь призму предмета самого адміністративного права, розуміння якого в сучасних умовах розвитку України як соціальної, демократичної та правової держави переосмислюється та наповнюється новим змістом. До предмета регулювання досліджуваних норм, на думку автора, слід віднести: комплекс суспільних відносин, які виникають, змінюються (або припиняються) у зв'язку з практичною реалізацією суб'єктами публічної адміністрації виконавчо-розпорядчої діяльності в процесі взаємодії з об'єктами публічного управління в галузі охорони, використання і відтворення

тваринного світу, у тому числі пов'язані з наданням адміністративних сервісних послуг, відповідальністю публічної адміністрації за неправомірні дії або бездіяльність; суспільні відносини, пов'язані із застосуванням до фізичних і юридичних осіб за порушення адміністративно-правових норм у цій галузі заходів адміністративного примусу, у тому числі адміністративної відповідальності;

– по-друге, адміністративно-правовим нормам як засобу (інструменту), за допомогою якого здійснюється безпосередній правовий вплив на суспільні відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, характерною є спрямованість на досягнення специфічної мети (цілей), які слід розглядати в контексті відповідності меті (цілям) адміністративно-правового регулювання у досліджуваній галузі;

– по-третє, оскільки тваринний світ є невід'ємним компонентом навколишнього природного середовища, особливістю розглядуваного виду норм є їх тісна взаємодія з нормами інших галузей права, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони довкілля, зокрема екологічним, земельним, водним, лісовим, флористичним та ін.

На підставі зазначеного вище сформульовано поняття адміністративно-правових норм, якими регулюються суспільні відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Здійснено їхню класифікацію за такими критеріями: залежно від цілей адміністративно-правового регулювання; за адресатом приписів; за функціональним призначенням.

У підрозділі 2.3 «Місце та роль адміністративних правовідносин у механізмі адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні» на основі критичного аналізу праць науковців зроблено висновок, що підхід до визначення адміністративних правовідносин крізь призму правових зв'язків (взаємозв'язку, взаємодії) між сторонами (суб'єктами) через їх суб'єктивні права та обов'язки, по-перше, сприяє розумінню останніх як юридичних явищ і виявленню соціальної природи правовідносин; по-друге, дозволяє виявити їх функціональне призначення (розглянути під кутом зору засобів правового впливу, юридичного інструментарію для вирішення соціальних запитів) у процесі правового (адміністративно-правового) регулювання. Під адміністративними правовідносинами в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу пропонується розуміти виникаючі й існуючі на підставі адміністративно-правових норм стійкі правові зв'язки між сторонами (суб'єктами) суспільних відносин у цій галузі у формі суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, встановлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами. Визначено поняття та з'ясовано особливості адміністративних правовідносин у механізмі адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Проведений аналіз сучасних підходів до розуміння існуючих численних критеріїв класифікації та видового розмаїття адміністративних правовідносин

дозволив виокремити три основні критерії поділу цих відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу («функціональна спрямованість», «сфера виникнення», «склад учасників») та виділити на їх підставі відповідні види адміністративних правовідносин у цій галузі. З'ясовано структурні складові адміністративних правовідносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні та здійснено їх загальну характеристику.

На основі аналізу існуючих у теорії адміністративного й екологічного права сучасних підходів до класифікації органів, що здійснюють управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, природокористування та забезпечення екологічної безпеки, а також відповідних нормативно-правових актів визначено систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. Наголошено, що забезпечення найбільш доцільного рівня упорядкування суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу можливе за умови ефективного функціонування та взаємодії трьох основних структур – органів державної влади (загальної і спеціальної компетенції), органів місцевого самоврядування, громадських інституцій (громадські природоохоронні організації, громадські інспектори). Здійснено аналіз повноважень і компетенції суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, визначено наявні недоліки та напрями вдосконалення функціонування системи державного (публічного) управління і регулювання в цій галузі.

У підрозділі 2.4 *«Акти реалізації прав і обов'язків як складник механізму адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні»* визначено, що обов'язковим елементом (структурною складовою) механізму адміністративно-правового регулювання відносин у досліджуваній галузі, який відображає основний зміст завершальної стадії процесу цього регулювання, є акти реалізації прав і обов'язків, під якими слід розуміти фактичну (реальну) результативну поведінку (активну або пасивну) учасників цих відносин, що відповідає закріпленим у нормі права положенням (волі суб'єктів правотворчості).

На підставі поглядів вітчизняних учених, таких як Н.В. Александрова, С.М. Балабан, І.В. Болокан, В.В. Галуцько, Ю.В. Гридасов, В.М. Дорогих, Г.Г. Забарний, В.А. Завгородній, В.І. Загуменник, А.А. Іванищук, Р.А. Калюжний, В.К. Колпаков, С.О. Короєд, О.В. Кузьменко, В.В. Мусієнко, В.І. Олефір, І.Д. Пастух, Н.Б. Писаренко, В.В. Проценко, Н.О. Рибалка, С.Г. Стеценко, В.К. Шкарупа та ін., до проблеми реалізації права (адміністративно-правових норм), зокрема сутності, поняття, особливостей, форм реалізації права та механізмів їх здійснення, а також аналізу численних адміністративно-правових норм, які регулюють відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, виокремлено та охарактеризовано чотири форми їхньої реалізації:

– додержання (дотримання). Аналіз нормативно-правової бази в галузі

охорони, використання і відтворення тваринного світу вказує на наявність великого масиву заборонних норм, які встановлені як законодавчими, так і підзаконними нормативно-правовими актами;

– використання. Наголошено, що в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу ефективність реалізації уповноважувальних (дозвільних) адміністративно-правових норм особами приватного права є індикатором рівня спроможності органів державного (публічного) управління та регулювання в цій галузі та їх посадових осіб реалізовувати покладені на них функції та завдання. Адже права, якими наділені особи приватного права (право на звернення громадян, право брати участь у конкурсі на посаду державного службовця, на вільний доступ до екологічної інформації, на об'єднання в громадські природоохоронні формування, на оскарження в судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, на спеціальне використання об'єктів тваринного світу та ін.), кореспондуються з відповідними обов'язками зазначених вище суб'єктів владних повноважень. Зауважено, що розвиток концепції «публічносервісної» держави, трансформація взаємовідносин між державою, органами місцевого самоврядування та громадянами обумовили збільшення кількості адміністративно-правових норм, специфіка яких виявляється в тому, що шляхом використання закладених в них юридичних можливостей зацікавлені особи приватного права реалізують свої суб'єктивні права не лише у сфері державного (публічного) управління, а й у сфері надання адміністративних послуг;

– виконання. На думку автора, саме означена форма реалізації адміністративно-правових норм, яка виявляється в активному виконанні суб'єктом покладених на нього обов'язків і характеризується персоніфікацією та підвищеною імперативністю офіційно закріплених приписів, невиконання яких у визначених випадках тягне за собою юридичну відповідальність, є одним із найважливіших засобів забезпечення стабільності функціонування механізму державного управління в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, належної виконавської дисципліни у сфері реалізації виконавчої влади, а відтак правопорядку в досліджуваній галузі загалом;

– застосування (особлива форма). Правозастосовча діяльність спеціальних суб'єктів, наділених владними повноваженнями в досліджуваній галузі, здійснюється у регулятивній і правоохоронній формах. У процесі виконавчо-розпорядчої діяльності означених суб'єктів мають місце випадки недодержання основних вимог щодо застосування адміністративно-правових норм, наслідком чого є видання незаконних, необґрунтованих та недоцільних актів реалізації цих норм, що, у свою чергу, зачіпає не лише права окремих громадян, а й публічні інтереси громадянського суспільства та держави в цілому. Відтак, рівень ефективності застосування адміністративно-правових норм має надзвичайно важливе значення для врегулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, зокрема публічно-управлінських, адміністративно-сервісних, юрисдикційних, та є показником

досконалості правозастосовчої діяльності органів, що здійснюють державне (публічне) управління та регулювання в цій галузі та професіоналізму їх посадових осіб, дотримання вимог законності, обґрунтованості та доцільності у правозастосовчому процесі. Крім того, зважаючи на функціональне призначення правозастосування у механізмі адміністративно-правового регулювання, останнє є обов'язковим чинником сприяння процесу реалізації права загалом.

Розділ 3 «Адміністративний примус і адміністративна відповідальність у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Державний контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу: сучасний стан і перспективи реформування»* сформовано алгоритм дослідження проблеми співвідношення контролю та нагляду. Обґрунтовано, що на будь-якому етапі алгоритму дослідження проблеми співвідношення контролю та нагляду (етимологічний аналіз – урахування тлумачення у довідкових джерелах і науковій літературі – вибір критерію розмежування – аналіз законодавства) можливими є відхилення на користь тієї чи іншої позиції щодо даного питання. Складність розмежування контролю і нагляду лише підтверджує їхню єдину глибинну сутність, а фактична можливість спростування тієї чи іншої розмежувальної ознаки (ознак) підтверджує обґрунтованість і науковість дискусії про співвідношення контролю та нагляду. Віддаючи належне надзвичайно вагомому внеску науковців у дослідження цього питання, автор вважає, що дискусії з приводу останнього носять суто конвенціональний характер.

Обґрунтовано, що державний контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу слід розглядати як: складову системи державного контролю в сфері охорони навколишнього природного середовища; інструмент реалізації національної екологічної політики; функцію (напрямо) державного управління у розглядуваній галузі, що полягає в оцінюванні правомірності діяльності підконтрольних суб'єктів; діяльність уповноважених законом суб'єктів публічної влади, спрямовану на забезпечення додержання усіма учасниками суспільних відносин у цій галузі вимог відповідного законодавства, попередження, своєчасне виявлення правопорушень і вжиття заходів щодо їх усунення.

На підставі аналізу концептуальних правових актів з питань реформування системи нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також джерел, присвячених діагностиці ефективності реалізації національної екологічної політики, визначено основні групи причини, що призвели до проблеми незадовільного рівня здійснення державного контролю та моніторингу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Окреслено коло суб'єктів, на які відповідно до чинного законодавства покладено здійснення державного контролю в досліджуваній галузі та досліджено організаційно-структурну побудову й компетенцію уповноважених

центральных органів виконавчої влади щодо державного контролю за охороною, використанням і відтворенням тваринного світу. Для чіткого уявлення про процес реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснено аналіз правових актів щодо його впровадження та реалізації, розглянуто хронологію структурних і функціональних змін цієї системи. Як підсумок, запропоновано напрями підвищення ефективності здійснення державного контролю в галузі охорони, використання й відтворення тваринного світу.

Удосконалено наукові підходи до розуміння форм і методів державного контролю в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Наголошено, що скасування планових перевірок малих та середніх підприємств, діяльність яких не становить підвищеної екологічної небезпеки, як те задекларовано Концепцією від 31 травня 2017 р. № 616-р, на сучасному етапі є недоречним, з огляду на кризовий стан навколишнього природного середовища, посилення деструктивних процесів, які становлять загрозу природним ресурсам, та низьку екологічну правосвідомість громадян.

У підрозділі 3.2. «Заходи адміністративного примусу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу та особливості їх застосування» на основі аналізу численних наукових підходів до розуміння адміністративного примусу, його характерних ознак, а також чинного законодавства, яким регламентовано застосування заходів адміністративного примусу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, сформульовано поняття та визначено особливості останнього (регламентація адміністративно-правовими нормами, що містяться в численних та різних за юридичною силою нормативно-правових актах; наявність спеціальних суб'єктів застосування та їх множинність; є результатом реалізації державно-владних повноважень суб'єктів управління та регулювання у відповідній галузі; розмаїття заходів адміністративного примусу).

При класифікації заходів адміністративного примусу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу обґрунтовано доцільність використання критерію цільового призначення цих заходів (мети застосування адміністративного примусу). Відповідно, у досліджуваній галузі ці заходи поділяються на три основні види (групи): заходи адміністративного попередження (запобігання); заходи адміністративного припинення; заходи адміністративної відповідальності.

З огляду на відсутність у законодавстві та наукових джерелах єдиного переліку заходів адміністративного попередження та заходів адміністративного припинення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, на основі аналізу численних нормативно-правових актів здійснено їх авторську систематизацію. Визначено особливості, які характеризують заходи адміністративного попередження (запобігання) та заходи адміністративного припинення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, а також основні критерії їх розмежування.

У підрозділі 3.3 «Загальна характеристика складів адміністративних проступків у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу» на основі аналізу існуючих у науковій і навчальній літературі численних дефініцій категорії «адміністративна відповідальність», чимала кількість і змістове розмаїття яких зумовлені, у тому числі, відсутністю нормативного визначення цього поняття, виокремлено основні риси (ознаки) останнього, на яких акцентують увагу сучасні вітчизняні вчені. Зазначено, що, являючись складним та багатоаспектним правовим явищем, адміністративна відповідальність тривалий час лишається предметом наукових дискусій учених-адміністративістів, свідченням чого є існування різних підходів до визначення її поняття та розуміння сутності. Зокрема, вона розглядається як соціально-правове явище (крізь призму адміністративних правовідносин), як інститут адміністративного права (відповідна сукупність адміністративно-правових норм), як правовий засіб (засіб реалізації примусового методу державного управління, охорони і захисту суспільних відносин, забезпечення законності та правопорядку, застосування каральних санкцій за вчинення адміністративного проступку, забезпечення нормального функціонування механізму адміністративно-правового регулювання та ін.), а при формулюванні поняття адміністративної відповідальності акцентується на одній, визначальній з погляду науковця, її ознаці або ж синтезуються декілька у різних варіаціях. Встановлено, що відсутність єдиного усталеного трактування досліджуваного поняття у доктринальних джерелах з адміністративного права призвела до розмаїття наукових підходів стосовно розуміння адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів. Найчастіше вона розглядається вченими у межах «санкційної концепції» (В.І. Книш, В.В. Костицький, В.В. Петренко, К.А. Рябець, К.В. Ящук), концепції «відповідальність – засудження», тобто як специфічне реагування держави на (адміністративне) правопорушення (Н.С. Бондаренко, О.Я. Лазор), а також в об'єктивному (концепція «відповідальність – правовідносини») та суб'єктивному (концепція «відповідальність – обов'язок») значеннях (І.Г. Петрова), як один із провідних засобів адміністративного примусу (О.О. Онищук). На підставі ґрунтовного опрацювання наукових робіт, присвячених проблемам адміністративної відповідальності та забезпечення механізму протидії проступку, а також налізу чинного законодавства визначено особливості та сформульовано поняття адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Здійснено юридичну характеристику складів адміністративних проступків у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, сформульовано й запропоновано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази в цій галузі.

Розділ 4 «Напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1 «Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання відносин охорони, використання і відтворення тваринного світу» зазначається, що надзвичайно важливим чинником підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання відносин у галузі охорони, використання й відтворення тваринного світу є вивчення, аналіз і використання позитивних аспектів досвіду зарубіжних держав. На підставі опрацювання значної кількості нормативних актів, якими врегульовуються відносини у сфері охорони навколишнього природного середовища в Республіці Білорусь, Республіці Казахстан, Республіці Молдова, аналізу статистичних даних, довідкових видань та екологічної інформації, що міститься на національних інтернет-порталах, досліджено особливості адміністративно-правового регулювання відносин у цій галузі у відповідних державах. Зокрема, здійснено комплексний аналіз нормативно-правової бази адміністративно-правового регулювання відносин у галузі охорони й використання тваринного світу в означених країнах, визначено коло основних суб'єктів такого регулювання та розглянуто їхні повноваження, досліджено окремі питання ведення державного обліку, кадастру та моніторингу тваринного світу, інформаційного забезпечення, державного контролю й адміністративної відповідальності за порушення законодавства в цій галузі. Визначено позитивні аспекти досвіду Республіки Білорусь та Республіки Казахстан щодо адміністративно-правового регулювання в галузі охорони й використання тваринного світу, які слід враховувати в процесі пошуку шляхів удосконалення такого регулювання в Україні, низку існуючих проблем та позитивних тенденцій притаманних адміністративно-правовому регулюванню в умовах реформаційних процесів, спрямованих на зміцнення інституційного потенціалу у відповідній сфері в Республіці Молдова.

У підрозділі 4.2 «Шляхи підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні» урахування наукових підходів щодо чинників ефективності адміністративно-правового регулювання, а також сучасного стану розвитку адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, розуміння його сутності, змістовної та формальної ознак механізму цього регулювання дозволило сформулювати загальні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання в досліджуваній галузі: 1) досягнення максимальної кореляції мети (цілей) правового (адміністративно-правового) регулювання із потребами (інтересами) суб'єктів суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу; 2) підвищення ефективності адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється безпосередній правовий вплив на ці відносини; 3) посилення функціональної спроможності суб'єктів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в цій галузі, забезпечення дієвого механізму їхньої взаємодії; 4) підвищення рівня правосвідомості та правової культури суб'єктів права.

На основі узагальнення дослідницьких здобутків, отриманих у попередніх

розділах дисертаційного дослідження, та врахування зарубіжного досвіду окреслено коло основних проблем, що детермінують зазначені напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, та визначено можливі шляхи реалізації останніх. Сформульовано пропозиції щодо внесення змін і доповнень до Закону України «Про тваринний світ» та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в розробленні концептуальних теоретичних засад адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні та формулюванні науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо його розвитку й удосконалення. За результатами дослідження сформульовано такі основні висновки:

1. Використання системного підходу для розуміння поняття «тваринний світ» дозволяє визначити останній як цілісну систему, що включає сукупність живих організмів усіх видів диких тварин (елементи системи), в якій кожен елемент системи перебуває у складних причинних взаємозв'язках із іншими. Дане розуміння поняття «тваринного світу» базується на таких аспектах:

1) цілісність – самодостатність тваринного світу відносно світу людини, що обумовлено здатністю до саморегуляції (відновлення основних властивостей після природних або антропогенних змін) завдяки сукупності складних і різноманітних причинних взаємозв'язків кожного елемента системи з усіма іншими;

2) ієрархічність – наявність рівнів структурно-функціональної організації (організмівий, популяційно-видовий), при цьому тваринний світ як система є елементом системи більш високого рангу – екосистеми, водночас складається з елементів (живі організми усіх видів диких тварин) – підпорядкованих їй систем нижчого рангу;

3) взаємозалежність системи і середовища – нерозривна єдність тваринного світу з навколишнім природним середовищем, у процесі взаємодії з яким тваринний світ функціонує, формує свої властивості і проявляє свою цілісність.

Обґрунтовано, що для суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу як об'єкта правового регулювання характерною є низка ознак:

1) комплексний характер – обумовлений багатоаспектністю та поліструктурністю самих відносин, урегульованістю їх нормами різних галузей права, застосуванням способів і прийомів диспозитивного та імперативного методів правового регулювання;

2) є складовою складної системи взаємодії галузей (підгалузей, інститутів, норм) права (іншими складовими якої є екологічне, земельне, водне, лісове, флористичне, гірниче, атмосфероповітряне право), обумовленої об'єктивним взаємозв'язком компонентів природного середовища, інтегративну функцію якої (системи взаємодії) зумовлено екологічним фактором;

3) превалювання публічних (суспільних) інтересів над приватними, що зумовлює пріоритетне положення публічно-правового регулювання розглядуваних відносин.

2. Встановлено, що потреба правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу обумовлена, насамперед, функціями (екологічна, економічна, соціальна), які виконує у життєдіяльності людини та розвитку всього суспільства тваринний світ, і впливом на нього та середовище його існування негативного антропогенного навантаження, ступінь якого в Україні порівняно з розвинутими країнами світу є вищим у кілька разів. З огляду на сучасні тенденції переходу прогресивного світового співтовариства до моделі сталого розвитку, яка передбачає оптимальне збалансування екологічної, економічної, соціальної складових розвитку суспільства в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь, а також з урахуванням існуючих у юридичній науці підходів до розуміння мети правового регулювання сформульовано теоретичне визначення поняття мети правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, під якою пропонується розуміти забезпечення належних умов для сталого розвитку розглядуваних суспільних відносин, що дозволяє задовольнити екологічні, економічні, соціальні потреби нинішнього покоління, без ризику для можливостей задоволення цих потреб наступними поколіннями.

З'ясування співвідношення фактичного результату виконання стратегічних завдань і тих стратегічних цілей, для досягнення яких ці завдання були визначені, передбачених Стратегією державної екологічної політики України на період до 2020 року, свідчить про кризовий рівень ефективності адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. До основних проблем останнього в контексті виконання Стратегії державної екологічної політики України віднесено: 1) недосконалий рівень нормативно-правової бази адміністративно-правового регулювання в досліджуваній галузі; 2) недостатньо ефективну діяльність суб'єктів, зокрема виконавчо-розпорядчих, що здійснюють державне управління та адміністративно-правове регулювання в цій галузі, у тому числі щодо застосування і реалізації адміністративно-правових норм.

Визначено основні потреби суб'єктів суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, які можливо та необхідно задовольнити завдяки юридичному інструментарію адміністративно-правового регулювання, зокрема: 1) удосконалення механізмів реалізації та захисту їх прав і свобод; 2) створення відповідних правових умов для сталого розвитку розглядуваних суспільних відносин; 3) забезпечення ефективного

функціонування й оптимальної системної взаємодії органів, що безпосередньо здійснюють державне управління та регулювання в цій галузі, інших уповноважених на це органів державної влади згідно з їхніми повноваженнями або яким відповідно до законодавства надано окремі повноваження органів виконавчої влади в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу; 4) удосконалення форм і методів управлінської діяльності; 5) регламентація такої системи взаємодії суб'єктів управління та об'єктів управління, за якої досягається максимальна кореляція інтересів перших і других та які (інтереси) кореспондуються із загальною метою правового регулювання суспільних відносин у досліджуваній галузі в процесі реалізації правових можливостей.

Під метою адміністративно-правового регулювання пропонується розуміти детерміновану суспільними потребами ідеальну модель бажаного результату ефективного функціонування суспільних відносин, що входять чи мають потенційну можливість входити до предмета адміністративного права, та спрямовану на забезпечення прав, свобод і публічних інтересів суб'єктів цих відносин.

Доведено, що сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу виявляється крізь призму співвідношення потреб (інтересів) суб'єктів цих відносин (які можливо задовольнити завдяки інструментарію адміністративно-правового регулювання) і мети адміністративно-правового регулювання, за умови кореляції останньої із загальною метою правового регулювання досліджуваних суспільних відносин.

З'ясування внутрішньої глибинної складової адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу та зовнішнього виявлення сутності останнього (ознак) дає підстави сформулювати таке визначення: адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу – це здійснюваний за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів правовий вплив на ці суспільні відносини, спрямований на досягнення загальної мети адміністративно-правового регулювання в процесі забезпечення належних умов для сталого розвитку таких суспільних відносин, що дозволяє задовольнити екологічні, економічні, соціальні потреби нинішнього покоління, без ризику для можливостей задоволення цих потреб наступними поколіннями.

3. Враховуючи позитивні сторони використання інструментального підходу до дослідження тих чи інших явищ правової дійсності та теоретичні здобутки провідних учених стосовно розуміння категорії механізму адміністративно-правового регулювання, сформульовано таке визначення: механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу – це комплекс адміністративно-правових засобів, за допомогою яких забезпечується функціонування адміністративно-правового регулювання цих відносин

відповідно до цілей (мети) останнього, які (цілі) становлять змістовну ознаку цього механізму, тоді як його основні складові частини (адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини, акти реалізації прав і обов'язків) у поєднанні з іншими, кількісний склад яких є варіативним, – формальну ознаку.

4. Визначено ознаки та сформульовано поняття адміністративно-правових норм як складової механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Під такими пропонується розуміти загальнообов'язкові, формально визначені та забезпечені примусовою силою держави правила поведінки, що регулюють суспільні відносини, які виникають, змінюються або припиняються у процесі державного (публічного) управління в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, застосування заходів адміністративного примусу, у тому числі адміністративної відповідальності, та призначенням і метою яких (норм) є забезпечення ефективного функціонування цих відносин відповідно до об'єктивних потреб та інтересів людини, суспільства і держави в означеній галузі.

Запропоновано авторський варіант класифікації адміністративно-правових норм, що регулюють суспільні відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу за такими критеріями: залежно від цілей адміністративно-правового регулювання цих відносин; за адресатом приписів; за функціональним призначенням; за формою припису; за межею дії; за повнотою викладених велінь; за юридичною силою. Наголошено, що використання першого із вищезазначених класифікаційних критеріїв сприяє розумінню місця та ролі цих норм у механізмі адміністративно-правового регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, інших критеріїв – дозволяє розкрити їх функціональне призначення та взаємозв'язок між собою.

5. Під адміністративними правовідносинами в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу пропонується розуміти виникаючі й існуючі на підставі адміністративно-правових норм стійкі правові зв'язки між сторонами (суб'єктами) суспільних відносин у цій галузі у формі суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, встановлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами.

Обґрунтовано, що адміністративні правовідносини у механізмі адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу виступають як засіб (інструменту) переведення адміністративно-правових норм (моделей поведінки) у площину стійких правових зв'язків між їх сторонами (суб'єктами) у формі суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

У механізмі адміністративно-правового регулювання досліджуваної галузі адміністративним правовідносинам притаманні такі особливості:

1) вони є головними засобами забезпечення функціонування адміністративно-правових норм, що регулюють суспільні відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

2) адміністративні правовідносини, закріплюючи конкретну поведінку суб'єктів у формі прав і юридичних обов'язків у процесі здійснення державного (публічного) управління, застосування заходів адміністративного примусу, у тому числі адміністративної відповідальності в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, виступають інструментом правового впливу на суспільні відносини в цій галузі та обов'язковим засобом механізму адміністративно-правового регулювання;

3) їхній характер обумовлений метою адміністративно-правового регулювання, що корелюється із специфічною метою правого регулювання в досліджуваній галузі.

Проведений аналіз сучасних підходів до розуміння існуючих численних критеріїв класифікації та видового розмаїття адміністративних правовідносин дозволяє виокремити три основні критерії поділу цих відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу – «функціональна спрямованість», «сфера виникнення», «склад учасників». Видовий поділ адміністративних правовідносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу за першим критерієм на регулятивні та правоохоронні відображає два найістотніші напрями адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у цій галузі, а також співвідношення з аналогічним критерієм поділу адміністративно-правових норм, на підставі яких виникають відповідні види правовідносин, за другим критерієм – акцентує увагу на основних групах відносин у досліджуваній галузі, які перебувають у сфері адміністративно-правового регулювання, за третім критерієм – відображає коло основних учасників та специфіку суб'єктного складу досліджуваних відносин.

6. До системи суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні є підстави віднести:

1) органи державної влади: а) загальної компетенції: Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; місцеві державні адміністрації; б) спеціальної компетенції: уповноважені центральні органи виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, що здійснюють державне управління та регулювання у цій галузі – Міністерство екології та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України; інші уповноважені органи державної влади, які здійснюють певні спеціальні функції управління та регулювання у цій галузі;

2) органи місцевого самоврядування;

3) недержавні інституції, що мають делеговані державою владні повноваження (громадські природоохоронні організації, громадські інспектори у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу).

Проведений аналіз повноважень і компетенції суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу дав змогу виявити низку проблем, які вказують на низьку ефективність системи державного (публічного) управління та регулювання в

цій галузі й необхідність її вдосконалення, а саме:

1) проблема низького пріоритету та рівня реалізації державної політики в досліджуваній галузі зумовлює необхідність системного підходу до її вирішення, у тому числі шляхом поліпшення правових, організаційних, фінансових і кадрових аспектів природоохоронного управління;

2) проблема дублювання повноважень державних органів спеціальної компетенції в досліджуваній галузі та відсутності чіткого розмежування природоохоронних і господарських функцій потребує вирішення насамперед шляхом передачі контрольних функцій органу, основним функціональним призначенням якого є реалізація державної політики зі здійснення державного нагляду (контролю) в цій сфері, координації діяльності суб'єктів адміністративно-правового регулювання з метою ефективного виконання повноважень, забезпечених чітким механізмом їх реалізації;

3) мізерний обсяг повноважень органів місцевого самоврядування та неналежний рівень виконавчої дисципліни призводить до низької ефективності їхньої діяльності у природоохоронній сфері. Підвищення ефективності роботи місцевих рад у досліджуваній галузі шляхом розширення й удосконалення їхніх повноважень і встановлення відповідальності посадовців за невиконання місцевих екологічних програм – важливі фактори забезпечення дієвого механізму охорони природного середовища на відповідних територіях і реалізації надзвичайно важливої в сучасних умовах розвитку демократичного суспільства ідеї децентралізації;

4) відсутність реального впливу громадських організацій і місцевих громад на формування персонального складу громадських інспекторів, їх низька професійна кваліфікація та ефективність праці щодо виконання належних заходів із охорони довкілля призвели до нівелювання ролі інституту громадського контролю в досліджуваній галузі, що зумовлює необхідність забезпечення прозорості й відкритості кадрової політики в цій сфері.

7. Обов'язковим елементом (структурною складовою) механізму адміністративно-правового регулювання відносин у досліджуваній галузі, який відображає основний зміст завершальної стадії процесу цього регулювання, є акти реалізації прав і обов'язків, під якими слід розуміти фактичну (реальну) результативну поведінку (активну або пасивну) учасників цих відносин, що відповідає закріпленим у нормі права положенням (волі суб'єктів правотворчості).

Реалізація адміністративно-правових норм, які регулюють відносини в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу має прояв у трьох безпосередніх формах – додержання (дотримання), використання та виконання, які виявляються, відповідно, у реалізації «заборонних», «уповноважувальних» («дозвільних») і «зобов'язальних» норм права та в особливій формі – застосування, специфічні риси якої відрізняють її від решти форм реалізації, зокрема: є прерогативою лише спеціального суб'єкта; має індивідуалізований, персоніфікований характер; має «забезпечувальний характер» щодо інших форм реалізації; обов'язковою є процесуальна регламентація; має наслідком

видання правозастосовчого акта; особлива роль у механізмі адміністративно-правового регулювання.

8. Обґрунтовано, що державний контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу слід розглядати як: складову системи державного контролю в сфері охорони навколишнього природного середовища; інструмент реалізації національної екологічної політики; функцію (напрям) державного управління в досліджуваній галузі, що полягає в оцінюванні правомірності діяльності підконтрольних суб'єктів; діяльність уповноважених законом суб'єктів публічної влади, спрямовану на забезпечення додержання всіма учасниками суспільних відносин у цій галузі вимог відповідного законодавства, попередження, своєчасне виявлення правопорушень і вжиття заходів щодо їх усунення.

На основі аналізу концептуальних правових актів з питань реформування системи нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також джерел, присвячених діагностиці ефективності реалізації національної екологічної політики, визначено головні групи причин, що призвели до проблеми незадовільного рівня здійснення державного контролю та моніторингу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу:

1) структурно-функціонального характеру (недосконала організаційна структура суб'єктів контролю, дублювання функцій з нагляду (контролю) центральними органами виконавчої влади, відсутність належної координації їх діяльності щодо здійснення моніторингу довкілля та гармонізації законодавства);

2) інформаційного характеру (відсутність ефективного державного моніторингу стану довкілля, єдиних електронних реєстрів природних ресурсів, незадовільний рівень інформаційного обміну та доступу до інформації про стан навколишнього природного середовища та його об'єкти);

3) ресурсно-забезпечувального характеру (низький рівень фінансового, технічного та кадрового потенціалу).

Обґрунтовано, що першочерговими напрямками підвищення ефективності державного контролю в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в контексті реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища мають бути:

1) посилення інституційної спроможності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів та його територіальних органів шляхом оптимізації їхньої структури й якісного оновлення діяльності;

2) усунення дублювання повноважень з нагляду (контролю) Держекоінспекції, Держрибагентства, Держлісагентства у сфері використання та відтворення водних живих ресурсів, ведення мисливського господарства і полювання;

3) негайне реформування та відновлення системи державного

моніторингу стану навколишнього природного середовища, а відтак його складової – моніторингу тваринного світу як одного з дієвих інструментів забезпечення ефективного контролю в досліджуваній галузі;

4) запровадження механізму оцінки ефективності державного нагляду (контролю);

5) підвищення рівня ресурсного забезпечення, необхідного для реалізації намічених цілей (фінансового, матеріально-господарчого, технічного, інформаційного, кадрового).

Досягнення очікуваних результатів (переваг), задекларованих в Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, можливе лише за умови детального планування її реалізації, узгодженого (системного, послідовного) механізму дій усіма учасниками процесу реформування, належного фінансового забезпечення.

9. Під адміністративним примусом пропонується розуміти універсальний та об'єктивно необхідний метод державного управління, різновид державно-правового примусу, що виявляється в застосуванні уповноваженими на те суб'єктами передбачених адміністративно-правовими нормами способів впливу на учасників правовідносин з метою попередження правопорушень, припинення протиправних діянь та притягнення до відповідальності за адміністративні проступки. При класифікації заходів адміністративного примусу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу обґрунтовано доцільність використання критерію цільового призначення цих заходів (мети застосування адміністративного примусу). Відповідно, у досліджуваній галузі ці заходи поділяються на три основні види (групи): заходи адміністративного попередження (запобігання); заходи адміністративного припинення; заходи адміністративної відповідальності.

З огляду на відсутність у законодавстві та наукових джерелах єдиного переліку заходів адміністративного попередження та заходів адміністративного припинення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, на основі аналізу численних нормативно-правових актів здійснено авторську систематизацію цих заходів.

До основних заходів адміністративного попередження (запобігання) віднесено: перевірку документів на право використання об'єктів тваринного світу; відвідування територій і приміщень підприємств, установ та організацій, які здійснюють добування, утримання, зберігання або переробку об'єктів тваринного світу; проведення фотографування, звукозапису, кіно- і відеозйомок; одержання від фізичних і представників юридичних осіб інформації, документів і матеріалів, необхідних для визначення стану охорони, використання та відтворення тваринного світу; безоплатне використання транспортних засобів і засобів зв'язку, що належать іншій особі.

Заходи адміністративного припинення у досліджуваній галузі поділяються на три групи – загальні, процесуальні, спеціальні:

1) до загальних заходів адміністративного припинення віднесено: вимогу

усунення виявлених порушень законодавства про охорону, використання і відтворення об'єктів тваринного світу; тимчасове зупинення певних робіт, під час проведення яких порушуються правила, норми та інші вимоги щодо охорони та використання тваринного світу, середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин, до усунення виявлених порушень; припинення незаконних дій, анулювання дозволів (інших документів), встановлення обмежень на право добування, всіх видів використання, утримання, реалізації, вивезення з України і ввезення на її територію диких тварин; обмеження чи зупинення (тимчасове) діяльності підприємств і об'єктів незалежно від їх підпорядкування та форми власності, якщо їх експлуатація здійснюється з порушенням відповідного законодавства, вимог дозволів на використання об'єктів тваринного світу;

2) до процесуальних заходів адміністративного припинення належать: доставлення порушника в поліцію чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної, міської ради; огляд речей, транспортних (у тому числі плавучих) засобів, знарядь полювання та рибальства, добутої продукції та інших предметів; вилучення знарядь добування об'єктів тваринного світу (у тому числі водних живих ресурсів), транспортних (у тому числі плавучих) засобів, обладнання та предметів, що були знаряддями правопорушення, незаконно добутих тварин і продукції, що з них вироблена, а також відповідних документів;

3) спеціальними заходами адміністративного припинення є застосування табельної зброї та інших спеціальних засобів.

Визначено особливості, які характеризують заходи адміністративного попередження (запобігання) та заходи адміністративного припинення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, зокрема: 1) розмаїття суб'єктів застосування; 2) реалізація через сукупність державно-владних повноважень визначених законом суб'єктів, насамперед посадових осіб уповноважених центральних органів виконавчої влади, що здійснюють державний контроль та управління в досліджуваній галузі, підприємств, установ, організацій, які здійснюють охорону, використання і відтворення тваринного світу, а також громадських інспекторів; 3) суб'єктами, щодо яких здійснюється застосування, є фізичні та юридичні особи.

Основними критеріями розмежування цих заходів виступають: а) підстави (умови) їх реалізації (обґрунтоване припущення про намір протиправної поведінки або ймовірність настання шкідливих наслідків небезпечних ситуацій; факт наявності правопорушення); б) мета застосування (попередження правопорушень та інших негативних явищ – є характерною для заходів адміністративного запобігання; комплексна – для заходів адміністративного припинення).

10. Під адміністративною відповідальністю за правопорушення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу пропонується розуміти реагування держави на адміністративний проступок, яке виявляється в застосуванні уповноваженим суб'єктом заходів державного примусу – передбачених законом адміністративних стягнень (заходів впливу) до винної

особи, внаслідок чого остання зазнає обмежень особистісного чи майнового характеру.

Визначено особливості, що характеризують адміністративну відповідальність за правопорушення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, зокрема: 1) роль і місце адміністративної відповідальності в механізмі адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у досліджуваній галузі зумовлюються її специфічними функціями, зокрема правовідновлювальною, компенсаційною, каральною, превентивною, виховною, які в сукупності забезпечують реалізацію впорядкованості та охорону цих відносин; 2) її настання можливе за наявності трьох підстав – нормативної (система матеріальних і процесуальних норм права, що врегульовують даний вид відповідальності), фактичної (вчинення адміністративного проступку в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу) та процесуальної (індивідуальний акт, виданий компетентним суб'єктом на підставі норм права, яким визначається міра відповідальності для конкретної особи, винної у вчиненні адміністративного проступку); 3) суб'єктами правопорушень у досліджуваній галузі, передбачених КУпАП можуть бути фізичні особи (громадяни та посадові особи), а іншими законодавчими актами – юридичні особи; 4) наявність широкого кола суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення: районні, районні в місті, міські чи міськрайонні суди (судді); органи Національної поліції; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини; органи рибохорони; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів; 5) видове розмаїття адміністративних стягнень: попередження; штраф; конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого цьому громадянину (права полювання); адміністративний арешт; 6) особливий процесуальний порядок її реалізації; 7) притягнення до цієї відповідальності не звільняє особу від обов'язку відшкодування заподіяної внаслідок порушення законодавства в досліджуваній галузі шкоди в установлених законодавством порядку та розмірах.

11. До позитивних аспектів досвіду Республіки Білорусь щодо адміністративно-правового регулювання в галузі охорони й використання тваринного світу, які слід враховувати в процесі пошуку шляхів удосконалення такого регулювання в Україні, можна віднести: 1) ефективне ведення державного кадастру тваринного світу; 2) належний рівень функціонування Національної системи моніторингу навколишнього середовища та її складової – моніторингу тваринного світу; 3) забезпеченість інформаційними ресурсами,

що містять дані про стан тваринного світу, його охорону й використання; 4) урахування специфіки здійснюваного контролю (нагляду) у досліджуваній галузі (наявність спеціалізованого контролюючого органу – Державної інспекції охорони тваринного і рослинного світу); 5) наявність унормованих процедур здійснення контрольної (наглядової) діяльності; 6) відповідальність посадових осіб контролюючих (наглядових) органів за порушення вимог законодавства, яким регламентовано порядок здійснення контрольної (наглядової) діяльності; 7) значні розміри штрафів за порушення законодавства в галузі охорони й використання тваринного світу.

До особливостей адміністративно-правового регулювання відносин у галузі охорони, відтворення та використання тваринного світу в Республіці Казахстан, які доцільно враховувати як позитивний досвід, слід віднести: 1) досягнення високого ступеня узгодженості нормативних вимог у досліджуваній галузі завдяки кодифікації законодавства; 2) детальну регламентацію компетенції суб'єктів, що здійснюють державне управління та регулювання в галузі охорони, відтворення та використання тваринного світу нормативно-правовими актами, системну погодженість останніх, їх чіткість, конкретність і зрозумілість для виконавців; 3) посилення функціональної спроможності суб'єктів управління та регулювання в цій галузі, зокрема щодо ведення державного обліку, кадастру і моніторингу тваринного світу, здійснення державного контролю та нагляду, забезпечення інформаційними ресурсами.

Здійснений комплексний аналіз адміністративно-правового регулювання відносин у галузі охорони і використання тваринного світу в Республіці Молдова виявив: 1) низку існуючих проблем, що свідчать про неналежний рівень його ефективності, зокрема відсутність національної системи моніторингу біорізноманіття, безсистемний і епізодичний характер ведення державного обліку, кадастру та моніторингу тваринного світу, низький рівень забезпеченості електронними інформаційними ресурсами та обміну даними між суб'єктами управління; 2) позитивні тенденції, якими можна вважати: реформаційні процеси, спрямовані на вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення державного управління в галузі охорони і використання тваринного світу (реорганізація профільного міністерства, створення адміністративного органу, відповідального за впровадження державної політики у відповідній сфері та центрального галузевого органу, уповноваженого здійснювати державний нагляд і контроль); певний прогрес у приведенні законодавчої бази країни у відповідність до вимог різних природоохоронних директив ЄС, у підвищенні ефективності виконання ратифікованих міжнародних природоохоронних угод, що стосуються охорони тваринного світу та середовищ їх існування; періодичне підвищення розмірів адміністративних штрафів за порушення законодавства в цій галузі.

12. Визначено загальні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання в досліджуваній галузі та можливі шляхи їх реалізації: 1) досягнення максимальної кореляції мети (цілей) правового (адміністративно-правового) регулювання із потребами (інтересами) суб'єктів суспільних відносин

у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Потреба визначення чітких цільових установлень і конкретних завдань у досліджуваній галузі обумовлює необхідність: оновлення Стратегії державної екологічної політики України та негайного розроблення й затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища з обов'язковим урахуванням положень Стратегічного плану з біологічного різноманіття на 2011–2020 роки і цільових завдань Ай-ті щодо біологічного різноманіття; коригування регіональних програм і місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища з метою приведення їх у відповідність до вищезазначених документів та актуалізації питань щодо охорони тваринного світу та середовища його існування; 2) підвищення ефективності адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється безпосередній правовий вплив на ці відносини. Підвищення рівня ефективності нормативно-правової бази адміністративно-правового регулювання у досліджуваній галузі можливе шляхом: активізації процесу перегляду чинного законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу й аналізу результативності чинних приписів з метою мінімізації декларативних і скасування застарілих норм, усунення суперечностей та неузгодженостей, які містяться у нормативно-правових документах, диспропорції у співвідношенні законів і підзаконних актів, оскільки велика кількість останніх є чинником ускладнення процесів правореалізації; систематизації законодавства і приведення його у відповідність до міжнародних норм та зобов'язань України; внесення змін і доповнень до низки нормативно-правових актів, що регулюють відносини в досліджуваній галузі; 3) посилення функціональної спроможності суб'єктів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в цій галузі, забезпечення дієвого механізму їх взаємодії. Першочерговими кроками в цьому напрямі мають бути створення та функціонування: автоматизованого єдиного державного кадастру природних ресурсів, системи комплексного державного моніторингу стану навколишнього природного середовища та, відповідно, їхніх складових – державного кадастру тваринного світу і моніторингу тваринного світу; загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи з метою забезпечення державних органів, фізичних і юридичних осіб достовірною інформацією про стан навколишнього середовища та її об'єктів, у тому числі тваринного світу, його охорону й використання; 4) підвищення рівня правосвідомості та правової культури суб'єктів права.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Городецька І.А. Адміністративно-правове регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні: теоретико-правові проблеми: монографія / за заг. ред. В.І. Курила. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2018. 378 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Городецька І.А. Система адміністративно-правових повноважень спеціальних підрозділів (інспекцій), що здійснюють державний контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу України. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 177-181.

3. Городецька І.А. Компетенція Державної екологічної інспекції України та її територіальних органів щодо державного контролю за охороною, використанням і відтворенням тваринного світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: *Право*. 2013. Вип. 23. Ч. II. Т. 2. С. 110-113.

4. Городецька І.А. Предмет правового регулювання: окремі аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: *Юридичні науки*. 2014. Вип. 3. Т. 1. С. 17-21.

5. Городецька І.А. До розуміння та визначення поняття «тваринний світ». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: *Юриспруденція*. 2014. Вип. 9-2. Т. 2. С. 40-42.

6. Городецька І.А. Законодавчі та наукові підходи до змісту понять «охорона тваринного світу», «використання тваринного світу», «відтворення тваринного світу». *Вісник Запорізького національного університету*. Серія: *Юридичні науки*. 2014. № 4 (1). С. 223-230.

7. Городецька І.А. Ознаки суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу як об'єкта правового регулювання. *Публічне право*. 2015. № 3 (19). С. 339-345.

8. Городецька І.А. Щодо проблем адміністративно-правового регулювання охорони та використання тваринного світу (у контексті виконання Стратегії державної екологічної політики України). *Адміністративне право і процес*. 2015. № 4 (14). С. 79-85.

9. Городецька І.А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2016. № 1. С. 60-66. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_12.pdf.

10. Городецька І.А. Поняття й ознаки адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Журнал східноєвропейського права: електрон. наук. фахове вид.* 2016. № 27. С. 80-87. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2016/05/horodetska_27.pdf.

11. Городецька І.А. Механізм адміністративно-правового регулювання охорони, використання і відтворення тваринного світу: теоретичні аспекти. *Публічне право*. 2016. № 3 (23). С. 117-124.

12. Курило В.І., Городецька І.А. Місце та роль адміністративних правовідносин у механізмі адміністративно-правового регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2017. № 4 (4). С. 30-35.

13. Городецька І.А. Класифікація адміністративних правовідносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 91-94.

14. Городецька І.А. До питання структури адміністративних правовідносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 5 (20). С. 133-136.

15. Городецька І.А. Система суб'єктів адміністративно-правового регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 47. Т. 2. С. 99-101.

16. Городецька І.А. Повноваження суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання й відтворення тваринного світу в Україні. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 110-116.

17. Городецька І.А. Щодо розуміння і співвідношення державного контролю та нагляду у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 1. С. 156-161.

18. Городецька І.А. Акти реалізації прав і обов'язків як складник механізму адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання й відтворення тваринного світу в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2017. Вип. 6. Т. 2. С. 44-48.

19. Городецька І.А. Сучасні проблеми державного контролю та моніторингу в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1. Т. 1. С. 184-188.

20. Городецька І.А. Державний контроль у галузі охорони, використання й відтворення тваринного світу в Україні: сучасний стан і напрями реформування. *Право і суспільство*. 2018. № 2. Ч. 3. С. 74-80.

21. Городецька І.А. Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі охорони, використання та відтворення тваринного світу в Україні: поняття й особливості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 1. С. 153-157.

22. Городецька І.А. Форми державного контролю в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Порівняльно-аналітичне право: електрон. наук. фахове вид.* 2018. № 1. С. 186-189. URL: http://www.pap.in.ua/1_2018/54.pdf.

23. Городецька І.А. Поняття й особливості адміністративного примусу в галузі охорони, використання та відтворення тваринного світу в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2018. № 3 (8). С. 7-12.

24. Городецька І.А. Адміністративно-правове регулювання в галузі охорони й використання тваринного світу: досвід Республіки Білорусь. *Порівняльно-аналітичне право: електрон. наук. фахове вид.* 2018. № 2. С. 192-195. URL: http://pap.in.ua/2_2018/56.pdf.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав:

25. Horodetska Irina. To the problem of understanding of the purpose of administrative-legal regulation. *European Journal of Law and Political Sciences*, «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Vienna. 2016. № 1. P. 16-19.

26. Irina Horodetska. Administrative-legal norms as an element of the mechanism of administrative-legal regulation in area of protection, use and reproduction of animal world. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4/2. P. 87-92.

27. Городецька І. Класифікація адміністративно-правових норм, що регулюють суспільні відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Evropský politický a právní diskurz*. 2016. Svazek 3. 6. vydání. S. 114-118.

28. Horodetska Irina. Administrative responsibility for illegal export from Ukraine and import on its territory of objects of animal world. *Austrian Journal of Humanities and Social Sciences*, «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Vienna. № 1-2, 2017. P. 225-230.

29. Ирина Городецкая. Административно-правовое регулирование в области охраны и использования животного мира: опыт Республики Молдова. «*Legea si Viata*». 2018. № 9-2. С. 47-51.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

30. Городецька І.А. Адміністративна відповідальність за порушення правил використання об'єктів тваринного світу. *Achievement of high school – 2013*: матеріали за 9-а Международна научна практична конференция, 17-25 November, 2013 г. Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2013. Т. 1: Закон. С. 78–80.

31. Городецька І.А. Предмет і об'єкт правового регулювання: співвідношення понять. *Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов*: матеріали Международной науч.-практ. конф. (1; 2014; Кишинев), 7-8 ноября 2014 г. Кишинев, Б. и., 2014 (Тіпогр. «Cetatea de Sus»). Ч. 1. 2014. С. 24-26.

32. Horodetska I.A. To the question of location of legal regulation of public relations in area of protection, use and reproduction of animal world in the system of right of Ukraine. *Dynamika naukowych badan – 2015*: материалы XI Miedzynarodowej nauk.-prakt. konf., 07-15 lipca 2015 r. Przemysl: Nauka i studia, 2015. Volume 2: Pedagogiczne nauki. Prawo. Politologija. Filozofia. S. 47-49.

33. Городецька І.А. Деякі аспекти адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з дикими тваринами. *Právna veda a prax: výzvy moderných európskych integračných procesov*: zbornik príspevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie, 27-28 novembra 2015 г. Paneuropska vysoka škola, Bratislava, Slovenská republika. 2015. С. 109-112.

34. Horodetska I.A. To the question of implementation of the state policy in the area of protection, use and reproduction of the animal world. *Economics, management, law: problems of establishing and transformation*: Collection of scientific articles. Al

Ghurair Printing and Publishing LLC, Dubai, UAE. 2016. P. 295-298.

35. Городецька І.А. Проблемні питання державного управління у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law: collection of international scientific papers: in 2 parts. Part 2.* (April 19-23, 2016, SLOVAK REPUBLIC-POLAND). Chernihiv: CNUT, 2016. P. 298-301.

36. Городецька І.А. До розуміння загальних ознак адміністративно-правових норм, які регулюють суспільні відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Państwo i Prawo. East European Conference: Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej* (Poznan, 29.11.2016-30.11.2016). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. S. 30-32.

37. Horodetska I.A. The stages of administrative-legal regulation public relations in area of protection, use and reproduction of animal world in Ukraine. *Conduct of modern science – 2016: Materials of the XII International scientific and practical conference*, 30 Nov – 07 Dec 2016. Science and Education Ltd (England), 2016. Volume 5: Law. P. 60-63.

38. Городецька І.А. Щодо адміністративних послуг у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві*: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29-30 грудня 2017 р.); за ред. Г.О. Ульянової, уклад.: О.В. Дикий, Ю.Д. Батан. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 122-125.

39. Городецька І.А. Щодо адміністративної відповідальності за порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних колекцій та торгівлі ними. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.*: тези доповідей Міжнародної наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 26-27 січня 2018 р. / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 57-60.

40. Городецька І.А. Адміністративна відповідальність за порушення вимог щодо охорони видів тварин, занесених до Червоної книги України. *Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Херсон, 9-10 лютого 2018 р. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 56-60.

41. Городецька І.А. До питання адміністративної відповідальності за перевищення лімітів та нормативів використання об'єктів тваринного світу. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні*: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., м. Ужгород, 16–17 лютого 2018 р. Ужгород: Ужгородський нац. ун-т, 2018. С. 98-100.

42. Городецька І.А. Адміністративна відповідальність за виготовлення, збут, зберігання чи рекламу заборонених знарядь добування об'єктів тваринного світу. *Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави*: збірник матеріалів Міжнародної юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 28 лютого 2018 р. Київ: Центр учбової літератури, 2018. С. 48-51.

43. Городецька І.А. Об'єкт державного контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні: проблеми визначення. *Актуальні проблеми публічного права: збірник тез Всеукраїнської наукової інтернет-конференції, присвяч. 120-річчю університету (24-26 квітня 2018 р., м. Київ, Україна) / упор. Яра О.С., Курило В.І., Ладиченко В.В., Янчук Ю.В.* Київ, 2018. С. 114-118. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u123/zbirnik_materialiv_konferenciyi_nov.pdf.

44. Городецька І.А. Компетенція Державного агентства лісових ресурсів України щодо державного контролю за охороною, використанням і відтворенням тваринного світу. *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Суми, 25-26 квітня 2018 р.). У 2-х частинах.* Суми, 2018. Ч. 1. С. 68-70.

45. Городецька І.А. Методи державного контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Юридична наука в XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень: тези доповідей Міжнародної наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 11-12 травня 2018 р. / за заг. ред. Т.О. Коломоєць.* Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 42-46.

46. Городецька І.А. Адміністративно-запобіжні заходи в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Розбудова правової держави в Україні: реалії та перспективи: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 25-26 травня 2018 р.); за ред. Г.О. Ульянової, уклад.: О.В. Дикий, Ю.Д. Батан.* Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 76-79.

АНОТАЦІЯ

Городецька І.А. Адміністративно-правове регулювання охорони, використання і відтворення тваринного світу України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2019.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних і практичних питань адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання й відтворення тваринного світу в Україні.

На підставі аналізу сучасних методологічних підходів, наукових думок, норм чинного законодавства, а також практики його застосування розкрито сутність адміністративно-правового регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні, досліджено основні складові механізму цього регулювання – адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини, акти реалізації прав і обов'язків. Проаналізовано сучасний стан і перспективи реформування державного контролю в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, з'ясовано особливості застосування заходів адміністративного примусу, у тому числі адміністративної відповідальності в цій галузі.

Здійснено комплексний аналіз адміністративно-правового регулювання

відносин у галузі охорони і використання тваринного світу в Республіці Білорусь, Республіці Казахстан, Республіці Молдова та виявлено позитивні аспекти досвіду цих країн, які слід враховувати в процесі пошуку шляхів удосконалення такого регулювання в Україні. Визначено напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні та можливі шляхи їх реалізації.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини, державний контроль, адміністративний примус, адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, галузь охорони, використання і відтворення тваринного світу.

SUMMARY

Horodetska I. A. Administrative-legal regulation of protection, use and reproduction of the animal world of Ukraine. – *The manuscript.*

The thesis for a Doctor's of Law degree by the specialty 12.00.07 – Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law. – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Dnipro, 2019.

The dissertation presents the concept of administrative-legal regulation of the public relations in area of protection, use and reproduction of animal world in Ukraine, and gives formulations of scientifically substantiated conclusions and proposals on its development and improvement.

It is proven, that the essence of administrative-legal regulation of the public relations in area of protection, use and reproduction of animal world is manifested through the prism of the ratio of needs (interests) of the subjects of these relations (which may be met through the tools of administrative-legal regulation) and the purpose of administrative-legal regulation, provided that the latter is correlated with the general objective of legal regulation of the considered social relations. The theoretical definition of the concept is formulated and the internal structure of the mechanism of administrative-legal regulation of relations in the area of protection, use and reproduction of the animal world is defined.

The features and formulation of the notion of administrative-legal norms, which regulate relations in the area of protection, use and reproduction of animal world are determined, their classification is carried out according to the following criteria: depending on the objectives of administrative-legal regulation; by the addressee of the orders; by functional purpose.

The place and role of administrative legal relations in the mechanism of administrative-legal regulation in the area of protection, use and reproduction of animal world are determined. The main criteria of classification ("functional orientation", "sphere of origin", "composition of participants") are singled out and the corresponding type's administrative legal relations in the investigated branches are allocated on their basis.

The system of subjects of administrative-legal regulation in the area of protection, use and reproduction of animal world in Ukraine is determined. The powers and competence of the subjects of administrative-legal regulation in the area of protection, use and reproduction of animal world are analyzed, the shortcomings and directions of improving the functioning of the system of public administration

and regulation in this field are identified.

The essence and role of acts of realization of rights and obligations in the mechanism of administrative-legal regulation in the area of protection, use and reproduction of animal world are ascertained. Forms of realization of administrative-legal norms that regulate relations in the investigated branch are distinguished and characterized.

For having a clear idea of the process of reform of the system of state supervision (control) in the field of environmental protection, an analysis of legal acts on its implementation and realization was carried out, a chronology of structural and functional changes in this system was considered. The directions of increasing the effectiveness of state control in the area of protection, use and reproduction of animal world are proposed.

The concept and features of administrative coercion in the area of protection, use and reproduction of the animal world are formulated. Given the lack of a single list of administrative warning and administrative cessation measures in the area of protection, use and reproduction of the animal world in the legislation and scientific sources on the basis of the analysis of numerous legal acts they were systematized.

The features and the concept of administrative responsibility for offenses in the area of protection, use and reproduction of the animal world are defined. A legal description of the complexes of administrative misconduct in the field of protection, use and reproduction of the animal world has been made, proposals have been formulated and suggested to improve the legal and regulatory framework in this area.

The positive aspects of the experience of the Republic of Belarus and the Republic of Kazakhstan in relation to the administrative-legal regulation in the area of protection and use of the animal world, which should be taken into account in the process of seeking ways to improve such regulation in Ukraine, are defined, a number of existing problems and positive tendencies inherent in the administrative-legal regulation in the conditions of the reform processes, aimed at strengthening the institutional capacity in the relevant area in the Republic of Moldova are determined.

The general directions of improvement of administrative-legal regulation in the investigated branch are formulated. The main problems that determine the mentioned directions of improvement of administrative-legal regulation in the area of protection, use and reproduction of the animal world and the possible ways of realization of such improvements are defined.

Keywords: *administrative-legal regulation, administrative-legal norms, administrative legal relations, state control, administrative coercion, administrative liability, administrative offenses, the area of protection, use and reproduction of the animal world.*